

EMAKUME IDAZLEAK XX.MENDEKO ITALIAN

Lorenza Mazzetti: barrura begiratu memoria egiteko

Urte batzuk pasa dira Durangoko azokan Igela argitaletxeko standera begiek salto egin zidatenetik. Belen Lucasen liburu azal deigarri eta erakargarria ikusi eta gehiegi pentsatu eta ezer ere irakurri gabe erosi nuen. Denbora luzez egon zen hainbat etxetako apalategietan hautsa hartzen italiar literaturan murgildu nintzen arte. Eta, orduan, Lorenza Mazzettiren *Zerua gainbehera dator* liburuak eskura egin zidan salto.

 AINHOA ALDAZABAL GALLASTEGUI

Mazzetti artista italiarra izan zen (Florentzia, 1927 - Erroma, 2020); idazlea, margolaria eta zinegilea besteak beste. Umezurtz geratu ziren bere ahizpa bikia Paola eta biak. Horregatik aitaren familiarekin bizi izan ziren urte batzuk 1944an SS-ak izeba, osaba eta lehengusinak juduak izatearren akabatu zituzten arte. Hala, bi aldiz geratu ziren umezurtz.

Esperientzia gogor eta traumatiko horren ostean unibertsitate garaia Londresen egitea hautatu zuen, nolabait oroitzapenak eta mina atzean uzteko asmoz. Espazioan urrunduta bihotza berarekin eramango ez balu bezala. Pinturaren eta artearen historia ikasten hasi zen, baina bikien tutore zen sendeak ondasun guztiak xahutu zituenaren jakinarazpena iritsi zitzaion Mazzettiri. Familiarik eta dirurik gabe, bere ikasketak kafetegi batean zerbitzari lanak egitearekin uztartu behar izan zituen.

1956an *K* filma grabatu zuen Slade School of Fine Art eskolako diruarekin eta erdi ezkutuan. Fakturak iritsi zirenean, salatu beharrean filma ikusi zuen zuzendariak, eta zorrak ordaintzeaz gain eskolak ekoitzi zuen lehenengo filma bihurtu zen. Horrek ateak ireki zizkion,

eta British Film Institute-k finantziatuta eta beste hiru zinemagilerekin batera (Lindsay Anderson, Tony Richardson eta Karel Reisz) abangoardia izango zen Free Cinema mugimendua sortu zuen. Garaiko Europak bizi izan zituen gerra eta sarraskien ostean munduari begiratzeko modu berri bat eskaintzeko saiakera izan zen, 60ko hamarkadara arte luzatu zena. Zineman, antzerkian, literaturan eta artean oro har aldaketa eragin zuen mugimendua izan zen. Mazzetik zuzendu zuen *Together (Elkarrekin)* filmak gerraosteko Londresen kokatzen gaitu eta bi gormutu ditu protagonista. Ikuskera propioa duten eta kanpoko mundutik erdi isolatuta bizi diren pertsonaia horiek hiriko haur eta gazteen burlak jasotzen dituzte. Berezia eta ausarta da Mazzetik egin zuen proposamena. 1956an Cannesen aurkeztu zuten eta abangoardiako palmares saria jaso zuen.

Horren ostean Florentziara itzuli eta depresio sakon batean murgildu zen, bere ahizparen babesa zuen arren. Hainbat terapiatan bilatu zuen gertatzen ari zitzaionari erantzuna eta, azkenik, Gestaltak ireki zion bidea. Gauetan loak hartzea kostatzen zitzaion eta lortzen zuenean amesgaiztoek hartzen

zuten. Horien jatorria haurtzaroko gertakizunetan kokatu zuen terapeutak: bizipenek inpaktu eta sufrimendu handia eragin zioten eta minari ihes egiten saiatu zen. Baina mina deserosoa bada ere, aurre egin besterik ez dago berau gainditu eta berriz bizi ahal izateko. Barnean zeramana askatu eta osatu ahal izateko gomendio bat eman zion terapeutak: idazteko.

Momentu horretan jaio zen artikuluaeren hasieran aipatu dugun liburua: *Zerua gainbehera dator*. Hainbat argitaletxetara bidali ostean, 1961an argitaratu zioten. Itzelezko arrakasta izan zuen eta hamabi hizkuntzatara itzulita izan zen. 1993an berrargitaratu zenean jakin zen liburua bere bizitzan oinarrituta zegoela, osabari egindako eskertzari esker. Euskaraz Igelak argitaratuta aurkitu dezakegu, Xabier Olarrak eta Fernando Reyk itzulita. Liburuaren berezitasun nagusia ahots narratiboa da: haur batena. Esango nuke bizipenen krudelari eta gordintasunari aurre egiteko estrategia literarioa dela. Gaira distantzia emozional pixka batekin hurbiltzeko modua. Oso ondo jasotzen da haurraren begirada eta bere ahotsa. Testuinguru osoa ez duen eta munduaren (i)logika oraindik ulertu ez duen izaki

BFI NATIONAL ARCHIVE

xaloa da protagonista. Bere begietatik eta bere ahotsean arriskua nabaritzen da. Osaba galtzeko arriskuari beldurra ere ikusiko dugu. Izan ere, ez dugu Bigarren Mundu Gerrako kontakizun lineal eta analitikorik aurkituko. Liburuaren irakurraldi desberdinetan harritu nauena zera da: haurren jolas eta elkarrizketen bidez elizaren boterea, nazien biolentzia eta horrek sortutako beldurra nola gorpuzten diren bikain azaltzen duela. Azalpen teorikorik gabe mezuak eta sineskerak erraietan iltzatzen dituzte pertsonaiek. Txikitxikitatik. Horren guztiaren kritika da liburua. Eta baita memoria ariketa ere: Mazzettiren oroitzapenak ordenatzeko balio izan zuena alde batetik; eta familiari bere lekua egiteko modua izan zen beste alde batetik. Azkenik, zauri kolektibo baten akta jasotzea ere bada. Memoria eta osatze ariketa bat. 2000 urtean izen bereko filma egin zuten Frazzi anaiek.

Euskaraz irakur dezakegun bere liburu bakarra da hizpide hartu duguna, baina bere ibilbide literarioa oparoa izan zen. 1963an *Con rabbia (Amorruz)* liburua argitaratu zuen. Aurreko liburuko bi ahizpak dira protagonista hemen ere, baina kasu honetan ahotsa nerabeena

da. Izenburuak pista ederra ematen digu; izan ere, tonua da liburu honetatik azpimarratuko nukeena: amorrua eta haserrea. Umetatik munduak kale egin dien pertsonaia dira. Biolentziak eta gerrak ia dena kendu die eta ondorengo urteetan hipokrisia nagusi da Italian: elizaren boterea nagusitzen da oraindik, eta egitura patriarkala hertsia da oso hain azkarrak eta biziak diren, eta jakinminez beterik dauden, buruontzat. Aurrerakoia, ausarta eta feminista da liburuan egiten den aldarria. Erreferentzia literarioz, artistikoz eta politikoz beteriko liburua da.

Beste liburu batzuk ere idatzi eta argitaratu zituen, *Diario londinese (Londresko egunerokoa)* eta *Mi puo prestare la sua pistola per favore? (Utz diezadakezu zure pistola, arren?)*, besteak beste. Haurrentzat antzerkiak sortu eta txotxongiloen mundua ere ezagutu eta ezagutarazi zuen. Puppet Theatre sortu zuen nahiz eta hori den bere alderdirik ezezagunena. PCIko (Italiako Alderdi Komunista) kide izan zen eta *Vie nuove* aldizkarian astero idazten zuen.

Bukatu aurretik, Mazzetti pintorea ere aipatu nahi nuke. 2010an Erroman *Album di famiglia. Storia di una famiglia sotto il fascismo (Familia albuma:*

Faxismoaren menpeko familia baten historia) erakusketa aurkeztu zuen. 80 bat margolanetan bere txikitako historia jasotzen zen. Irudi oso bereziak iruditzen zaizkit niri: naif itxura dute baina sinboloz eta esanahiez beteta daude. Ordenan ikusita erritmoa hartzen doaz eta kontakizuna bikain eginda dago. Koloreen erabilera magikoa da. Edertu eta indartu egiten dute kontakizuna. Hipnotikoak dira. Erakusketarekin batera margolanak, testuak, argazkiak eta analisiak jasotzen zituen liburua argitaratu zuen, urte askoan deskatalogatuta egon dena. 2020an, Lorenza Mazzettiren heriotzarekin batera berrargitaratu da liburua. Altxor bat da, zin dagizuet.

Lagun batek esan zidan behin memoria historikoa egiten dugunean atzera begiratzeko joera dugula, baina barrura begiratu beharko genukeela eta erraietatik oroitu. Artista handia zen Mazzetti, harribitxi bat. Letrak, margolanak, irudiak, mugimendua... dena baliatu zuen bere minak loa ez lapurtzeko. Bizi izandakoari aurrez aurre begiratu eta ahotsa jarri zion. Haur batena, gazte batena eta heldu batena. Eta zorionez euskaraz irakur dezakegu bere lanaren lagin bat. Uda amaierako opari gisa. ●